

Een leven lang nieuwsgierig

Frank den Hollander f.j.den.hollander@ub.rug.nl
Kristien Piersma k.i.piersma@rc.rug.nl

Fotografie: Gerhard Lugard

Jan Meulenbeld

Oud-RUG-medewerker Jan Meulenbeld (1928) is een autoriteit op het gebied van de Indiase medische teksten in het Sanskriet. Begonnen als psychiater, is Meulenbeld nu de beheerder van een website over Indiase geneeskundige literatuur.

het
interview

Hoe bent u bij het Sanskriet terechtgekomen?

Ik heb de gymnasium-beta afdeling van het Christelijk Lyceum in Almelo bezocht en in 1946 eind-examen gedaan. In Utrecht ben ik medicijnen gaan studeren. In die tijd was het met de studie van de geneeskunde zo gesteld dat de collegezalen overvol waren. In de

tijd na mijn doctoraal, toen ik co-assistentschappen moest gaan doen voor alle vakken van de geneeskunde, was er in Utrecht plaatsgebrek en kon je overal in Nederland terechtkomen. Je moest zoeken naar een plek en steeds wachten. Toen had ik heel veel tijd over.

Ik had van het begin af een brede belangstelling en beperkte me niet tot de geneeskunde. Overal zwierf ik rond, bij allerlei faculteiten. Ik was naast de geneeskunde geïnteresseerd in talen, had veel vrienden onder de classici en liep met hen colleges Grieks en Latijn. In de jaren na de oorlog was het nog zo dat je als classicus ver-

plicht vergelijkende Indo-europese taalwetenschap moest doen, wat gegeven werd door professor Gonda, de hoogleraar Sanskriet. Ik ging met mijn vrienden naar zijn colleges, raakte gefascineerd, en ben na verloop van tijd gaan vragen of ik niet ondanks mijn medische studie mee kon doen met de colleges Sanskriet. Hij was een uiterst vriendelijke man, iemand die echt 'devoted' was voor zijn studenten. Hij was de ideale docent, die uiterst geschikt was om kennis over te dragen. Bij hem ben ik daarom college gaan lopen. Hij was ruimhartig wat zijn tijd betreft; ik kon niet alles meelopen zodat ik, in plaats van de gemeenschap-

pelijke colleges, *privatissima* van hem kreeg.

Na het artsexamen ben ik in militaire dienst geweest en daarna gaan specialiseren in psychiatrie. Veel tijd voor andere dingen was er niet meer. Maar, zoals zoveel dingen in het leven volstrekt contingent en toevallig zijn, is het zo gelopen dat een vriendin in Utrecht ging promoveren in het Sanskriet en mij vroeg paranimf te zijn. Iedereen zag ik weer, Gonda ook. Kort daarna ben ik toen maar zo dapper geweest om naar hem toe te stappen en te zeggen: ik wil eigenlijk graag promoveren in het Sanskriet. Kan dat ook? Zijn antwoord was meteen positief.

Van Mesdagkliniek

Ik ben een dissertatie gaan schrijven over een medische Sanskriet-tekst en ben daarop bij Gonda gepromoveerd, in 1974 in Utrecht. Ik heb toen een belangrijke medische tekst vertaald met een inheems commentaar op die tekst. Dat had tot die tijd nog niemand uitvoerig gedaan; allerlei appendices heb ik eraan toegevoegd over medische termen, plantennamen, chronologie en ga maar door.

Daarna ben je ineens bekend, zo loopt dat vaak. Dan ga je naar conferenties en zie je alle mensen op jouw gebied. Nog een aantal jaren later, in 1978, kreeg ik de mogelijkheid om hier in Groningen medewerkertewordenaan devakgroep Indische talen en culturen. Toen ben ik gelukkig zo verstandig geweest om die universitaire baan voor halve dagen aan te nemen en daarnaast een baan in de psychiatrie te zoeken. Dat werd een aanstelling in de van Mesdagkliniek voor halve dagen. Dat was een prachtige combinatie. Ik deed in de van Mesdagkliniek psy-

chotherapie met zeer gestoorde patiënten die heel langzaam, als het goed gaat, wat veranderen en verbeteren, en zat daarnaast met zeer jonge, enthousiaste en intelligente mensen op de universiteit die snel alles oppikten en zich in snel tempo ontwikkelden. En zo hou je de moed erin!

Maar goed, de universiteit ging bezuinigen en ik zou ontslagen worden. Voor het zover was ben ik voltijds in de van Mesdagkliniek gaan werken, tot ik met de VUT ging. Ik had daarnaast ook een particuliere praktijk; daar ben ik nog een hele tijd mee doorgegaan, tot mijn 67e ongeveer. Sindsdien heb ik me alleen nog maar bemoeid met medische Sanskriet-teksten!

Wat fascineerde u in het Sanskriet?

Waarschijnlijk zijn de docentkwaliteiten van Gonda beslissend geweest voor mijn fascinatie voor het Sanskriet. Ook belangrijk is dat ik werkte als psychiater in het Delta Ziekenhuis bij Rotterdam en daar in een positie was dat ik veel kon reizen. Daar kwamen heel veel gestoorde zeelieden binnen uit alle windstreken. Die werden bij ons opgenomen en behandeld; als ze voldoende opgeknapt waren moesten ze onder begeleiding weer naar het land van herkomst. De KLM eiste altijd een psychiater aan boord. Ik was ongetrouwd in die tijd, en een van de weinigen die dat wel wilde. Ik reisde graag, dus ging ik met spuiten en pillen op zak de hele wereld rond om patiënten terug te brengen.

Ik ben toen ook in India geweest, wat een geweldige indruk op me gemaakt heeft. Het was het oude India, het was nog niet overvol en je kon nog veilig reizen. Vooral het

zuiden, waar ik het eerst geweest ben, is nog altijd het gebied waar ik het liefst kom.

Met Sanskriet is het zoals met het Latijn vroeger in Europa. In de tijd van Boeddha werd het al niet meer actief gesproken, maar het is de taal waarin de geleerden altijd maar zijn blijven schrijven, tot nu toe. Er wordt nog steeds in het Sanskriet gesproken en gedebateerd. India heeft zoveel talen, dus Sanskriet is een soort Esperanto voor de geleerden.

Het is een taal die helemaal vastligt in regels; de grammatica is al in de vierde eeuw voor Christus vastgelegd in een zeer nauwkeurige beschrijving. Dat is iets wat ik leuk vind; ik houd van nauwkeurigheid en accuratesse, en dan is Sanskriet een prachtige taal.

Indiase geneeskunde

De Indiase geneeskunde is op dit moment erg in de mode aan het raken. In India wordt die oude geneeskunde, de Ayurveda, nog steeds veel toegepast en er zijn veel Ayurveda Colleges en zelfs universiteiten. De afgestudeerde artsen doen niet alleen inheemse geneeskunde, maar mixen die met allerlei westerse elementen.

De inheemse geneeskunde is wat de theorie betreft te vergelijken met de oude Griekse geneeskunde. Ze gaat er vanuit dat allerlei sappen circuleren in het lichaam, dat die invloed hebben op allerlei soorten weefsels, die in de verdrukking kunnen komen en dat op een bepaalde plek een aandoening ontstaat, enzovoort. Het is een heel ingewikkelde theorie waarop de praktijk gebaseerd is, met een enorme hoeveelheid planten, mineralen, dierlijke substanties, en een onoverzienbare hoeveelheid recepten. En met

> Als ik iets nodig heb dan leer ik het <

heel precieze regels hoe je die moet maken.

Professor Gonda was bezig om een heel lange serie van specialistische werken uit te geven over alle takken van de Indiase literatuur. Daar moest een deeltje in over medische teksten. Hij heeft mij toen gevraagd dat deeltje te schrijven in maximaal honderd bladzijden. Nu is er in 1901 een overzichtje van de medische Sanskritliteratuur geschreven door een Duitser, daarna nooit meer in een westerse taal. Daaraan ben ik dus begonnen.

Hoe kun je in honderd bladzijden schrijven als er niks is? Je moet *from scratch* beginnen. Ik merkte al gauw: dit gaat gewoon niet. Ik

moet voor mezelf alles gaan samenvatten, maar voor ik door die bergen literatuur heen ben... Ik dacht, ik ga het maar op mijn eigen manier doen. Het dijde dus uit. Gonda zei: splits het in twee deeltjes. Dat lukte ook niet, en toen ben ik maar gewoon doorgegaan in de hoop een uitgever te vinden. Het werk werd groter en groter, en er is twintig jaar overheen gegaan voor het klaar was.

Als je een eind op weg bent, heeft het geen zin meer om te stoppen. Ik heb contacten gekregen in Engeland en de boeken zouden worden uitgegeven door de Royal Asiatic Society, met steun van het Wellcome Institute for the History of Medicine. Maar toen ik heel ver

was is de zaak fout gelopen omdat men het werk wilde uitgeven op een manier die mij niet zinde. Toen moest ik opnieuw een uitgever zoeken, en tenslotte is mijn *History of Indian Medical Literature* in vijf delen bij Egbert Forsten gepubliceerd.

Toen u daar twintig jaar geleden aan begon, waren er nog geen computers.

Bij deel 2b zit een bibliografie; die heb ik gemaakt met behulp van mijn kaartenbakken. Maar ik kon natuurlijk niet voor elk onderwerp alle kaartenbakken door gaan zoeken. Dus is het wel een mooie bibliografie en allerlei mensen waren er destijds ook heel blij mee, maar ik was niet tevreden en dacht: het is zo onvolledig. Toen het boek af was ben ik gewoon mijn bibliografische kaartenbakken in mijn computer gaan stoppen. Mijn leven lang bijna, zijn die kaartenbakken gevuld. Alles heb ik zelf ingetikt, in Tex, er uitgegoid wat niet echt medisch was - in de History zit veel indologie in het algemeen - en toen is in overleg met Roelf Barkhuis, ook een gepromoveerde sanskritist die nog een student van mij geweest is, die website ontstaan. Die is nu ruim een jaar in de lucht, en bevat een veel uitgebreidere versie van mijn bibliografie uit de History.

Wordt de website goed bezocht?

Het bezoek fluctueert sterk, maar de website voorziet duidelijk in een behoefte. In India weten veel mensen dat de site bestaat. Indiërs lezen onze westerse literatuur meestal niet, omdat de boeken en tijdschriften gewoonweg te duur voor hen zijn. Dat is een van mijn argumenten geweest om

mijn website verder te ontwikkelen. Het aantal bezoekers uit India op mijn website is ongeveer 45%.

Ik heb de website zo gemaakt dat hij voor iedereen vrij toegankelijk is. Voor de mensen in India zowel als in het westen heb ik veel tijdschriftartikelen opgenomen die niet in het Engels geschreven zijn maar in het Hindi, de meest gangbare taal in India. Dat is voor mensen in India prettig want die kunnen ze vaak wel vinden. En in het westen is het prettig omdat de meeste sanskritisten die tijdschriften nooit lezen en ik wel. Als ik iets interessant vind, maak ik een summary van het artikel, de inhoudsopgave van een boek, en voeg ik reviews en al dat soort dingen toe.

Mensen gebruiken de website als ze zelf iets gaan schrijven, of het zijn praktiserende artsen die willen weten of een bepaalde plant of preparaat onderzocht is, of er dierproeven mee zijn gedaan, of er al klinische studies zijn, dat kunnen ze allemaal vinden. Farmaceutische industrieën die op dit gebied actief zijn, zoeken naar bestanddelen en recepten.

Je kunt op elk woord zoeken. Er staat een duidelijke handleiding bij, ook over diakritische tekens, gebruikte afkortingen, enzovoort.

Een nieuwe rubriek die we hebben toegevoegd heet 'Archives'. Heel veel Indiase Ayurveda-dissertaties zijn nooit gepubliceerd, en die zijn heel moeilijk te pakken te krijgen. Die liggen op Ayurveda Colleges door India heen. Hoe krijg je die ooit te pakken? Ik ben nu bezig contacten op te bouwen met om te beginnen één Ayurveda-instituut in India om te proberen die dissertaties in handen te krijgen, als computerbestand om ze, als ze niet gepubliceerd zijn, op onze website te zetten. Ik zou zelf dolgraag die dingen willen hebben. De eerste dissertatie die er op staat is van een Nederlander, Friso Smit, een farmacognost, iemand die zich met de wetenschappelijke bestudering van medicinale planten bezighoudt en die in Utrecht gepromoveerd is. Een tweede komt binnenkort, een kritische editie met vertaling en annotatie van een medische Sanskriet-tekst over kinderziektes. Zo hopen we door te gaan, om zoveel mogelijk toegankelijk te maken voor iedereen op de wereld.

Komt u vaak in India?

Ik reis niet zo gek vaak naar India, omdat ik me toch op de teksten concentreer en zoveel mogelijk tijdschriften en boeken verzamel, liefst dingen die niet in bibliotheken aanwezig zijn, zoals Indiase tijdschriften.

De meeste teksten liggen niet in bibliotheken en archieven, maar gewoon bij mij thuis. Ik heb mijn leven lang verzameld. Vroeger kon je bij Indiase antiquariaten nog erg veel kopen, maar dat is wel steeds moeilijker geworden. In India hoeft ik niet naar bibliotheken te gaan, daar hebben ze niks. Maar hier wel: de Groningse UB en de Leidse natuurlijk, en

in Engeland heb je het Wellcome Institute met een heel grote bibliotheek, dan de British Library natuurlijk, die ongelooflijk veel heeft, en het India Office. In Engeland kun je bijna alles vinden.

Ik ben wel op allerlei Ayurvedic Colleges en zo geweest in India; hun bibliotheken zijn buitengewoon pover, ik heb thuis zeer veel meer. Alleen in New Delhi heb je grote instituten waar je veel kunt vinden. Ik ga alleen naar India voor congressen en voor grote instellingen, en verder om plezier te hebben.

U heeft zich in uw leven heel wat zaken eigen gemaakt, tot en met de computer...

Ik heb nu gelukkig een Oprit-account, zonder dat kan ik eigenlijk niet. Zo kan ik in de grote databases. Verder doe ik alleen met de computer wat ik nodig heb. Als ik iets moet doen wat ik nog niet kan, probeer ik dat, en als het niet lukt vraag ik Roelf me te helpen. En anders leer ik het wel. Er zijn bijvoorbeeld verschillende Indiase schriften, allemaal lettergreep-schriften; ik ken er een aantal, niet allemaal. Als ik iets nodig heb dan leer ik het.

Mijn studie geneeskunde, daarna de studie Sanskriet, en de liefde voor India, het is gelukkig één geheel geworden. Maar ik ga ook heel graag naar Griekenland hoor! Ik heb het talenpracticum Nieuwgrieks gedaan, en nu wil ik het graag beter leren spreken.

Nee, lui ben ik inderdaad niet, vooral nieuwsgierig, dat is het, zo ben ik altijd geweest, iemand met een brede nieuwsgierigheid.

Links:

- De website An Annotated Bibliography of Indian Medicine wordt gehost door de Universiteitsbibliotheek Groningen: www.ub.rug.nl/indianmedicine
- Meulenbelds standaardwerk A History of Indian Medical Literature (Egbert Forsten, 1999-2002, ISBN 90-6980-124-8) is te raadplegen op de Studiezaal Geneeskunde van de UB, aanvraagnummer: ugnk 001G 004